
STICHTING OUD LIMMEN

Dien melkerij, en korenteelt, en Vlascherij kan streelen,
Zal't boomrijk LIMMEN zekerlijk in zijnen lof doen deelen;
Dat dorpjen (door de kunst dus duidlijk afgemaald,)
Is voor zijn vrijheidsmin door ALVA wreed betaald.

JAARGANG NO. 5 1991

*Mij is elke dag verloren
Die uw lokstem niet verneemt
Want dit land van most en koren
Is mij immer schoon en vreemd*

C.J. Bloem

Drukwerk: Drukkerij v/d Boogaard
Typen: Huub Kramer. Eindredactie: Kees Droog

INHOUD	blz.
In Memoriam: twee pioniers	3
	P.A. van der Steen
LIMMER CONTOUREN	4
	Kees Druijven
Dijken en Grenzen	6
	Kees Druijven
ONS LANDSCHAP II	14
	Piet Buur
Laat de echte Limmer opstaan.....	20
	Kees Druijven
LIMMEN IN DE TIJD VAN KONING WILLEM I 1813-1840.....	26
	P.A. van der Steen
DE GEMEENTERAAD VAN LIMMEN.....	34
	Huib Kramer
IN DE MEI-OORLOG 1940 SNEUVELDE HENK NUYENS.....	38
	P.A. van der Steen

In Memoriam: twee pioniers

TER HERINNERING

Toen wij in 1985 besloten te komen tot een of andere vorm van georganiseerd oudheidkundig onderzoek, waren wij zeer verheugd een beroep te kunnen doen op de kennis van twee mensen, t.w. Arie Krom en Ad Valkering.

Die twee - geboren en getogen Limmers - waren al bijna hun leven lang bezig met het verleden van ons dorp. Je zou kunnen zeggen dat het de pioniers van de Stichting Oud Limmen waren. Zij wezen ons de weg naar het verleden en leerden ons inzien hoe boeiend het is, kennis te maken met de eeuwen waarin onze voorouders leefden.

Helaas overleed Arie Krom in 1989, maar voor ons blijft hij voortleven als een man die de waarde zag van de voorwerpen die door onze voorouders werden gebruikt, maar door de volgende generaties als waardeloos en onbruikbaar werden afgedankt.

Toen iemand hem eens vroeg of hij niet een van zijn antieke oliekachels mocht hebben, stelde Arie hem de vraag of niet zijn moeder ook zo'n kachel had vroeger. "Ja zeker", was het enthousiaste antwoord van de hoopvolle verzoeker. "Dan had je die moeten bewaren", was het radicale antwoord van Arie.

En zo wees hij ons terecht als hij zag hoe slordig mensen omgingen met voorwerpen uit het verleden.

In 1990 overleed Ad Valkering. Al vanaf zijn jeugd toonde Ad grote belangstelling voor alles wat er gebeurd is in Limmen in de eeuwen vóór hij zelf op aarde mocht zijn. Hij snorde akkers en weilanden af om sporen uit het verleden te vinden, en met succes. Hij straalde trots en verrukking uit, als hij ons weer kon verrassen met z'n nieuwe vondsten.

Ook nam Ad actief deel in onze werkgroep, als schrijver in de boekjes, en zijn trant van schrijven verried zijn gezonde gevoel voor humor.

Wij zijn aan Arie en Ad veel dank verschuldigd. Deze twee mensen blijven voortleven in hun werk ten dienste van de geschiedenis van Limmen.

Mede namens het bestuur en
de werkgroepen

P.A. van der Steen

*Bij het afscheid van Ad Valkering als commandant van het Rode Kruis korps:
rechts op de foto Arie Krom,
in het midden Ad Valkering, geflankeerd door zijn vrouw en zoon.*

LIMMER CONTOUREN

Jamaar.... hoe zag het dorp er toen uit....?

Ongemerkt veranderde er steeds wel wat in het dorp, maar de laatste jaren gaat dat duidelijk en in een rap tempo. Als je die 'welvaart' niet meer bij wilt benen, verzucht je wel eens: "hoe was het toen?"

Dromerig zie je een zandige Disseldorperweg - of Westerszij, met hier en daar een boerderij en wat huisjes...

Hoeveel...? en wat voor mensen woonden erin...hoe groot waren hun gezinnen... waar leefden ze van... op hoeveel grond... hoe verdeelden ze dat... hadden ze rechten, of alleen maar plichten... hoeveel hooi namen ze op hun vork...?

Limmen in vroeger tijd. Spaarzame berichten tot aan de 19e eeuw. Bijna 1250 jaar geheel onthouding, maar dan van geschreven geschiedbronnen. En toch: er valt nog altijd wat te snuffelen in oude papieren; bv akten van bezittingen. Er zijn in onze tijd vergelijkende onderzoeken gedaan over toen; w.o. volkstellingen (communicanten), beroepen enz..., waar gebruik gemaakt is van historisch materiaal uit de omgeving... En dan niet te vergeten; wat ligt er nog allemaal opgestapeld in onze bodem; bewoningsresten, potjes, pannetjes... Morgen ga ik spitten.

'Limmer contouren' wil een idee geven van hoe het dorp eruit zag, met als uitgangspunt, de middeleeuwen.

Er worden onderwerpen behandeld, die niet de pretentie hebben volledig te zijn. Daarvoor lopen ook soms de inzichten binnen de geschiedkundige- en andere terreinen uiteen, en bovendien verdringen steeds weer nieuwe inzichten de oude.

Er zijn enkel vergelijkingen of keuzes te maken.

Er kan altijd meer over de onderwerpen gezegd worden, maar in eerste instantie wil het enkel een overzicht geven - een herkenning zijn.

Kees Druiven

LIMMER CONTOUREN

Dijken en Grenzen

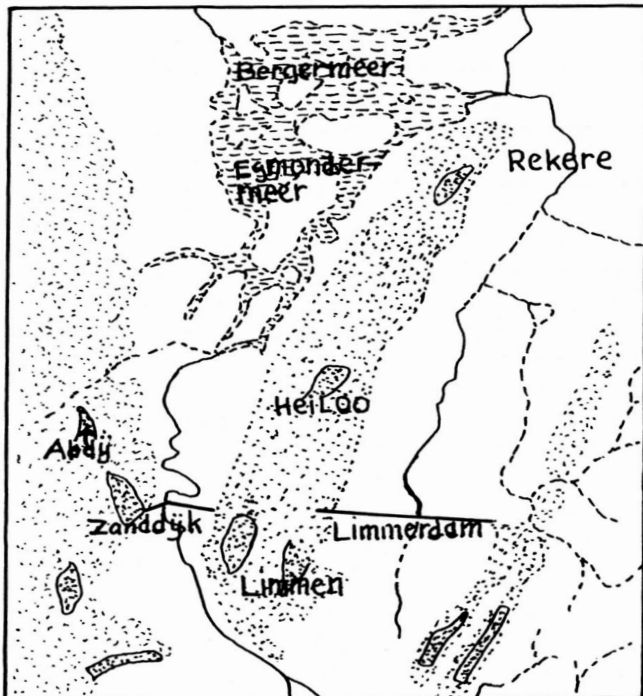
Een speurtocht in de omgeving van het oude dorp, een zoeken naar zijn omtrek, want: waar trek je de grens? Dat zal de Limmer van toen toch ook wel gedacht hebben toen hij zich hier vestigde en ook nog rekening moest houden met de bureu.

De grootte van zijn familiestam zal hem voldoende leefruimte hebben doen nemen (woon-, akker- en weidegrond), maar hij was gebonden aan de natuurlijke begrenzingen. Later - bij uitbreiding van de clan zullen die grenzen verlegd zijn. De voltooiing van de grenzen van de nederzetting moet gebeurd zijn in de tijd waarin 'alles' in cultuur was gebracht (alle woeste grond). Dit betekent dat de Limmer binnengrenzen al voor 't jaar 1000 bepaald moeten zijn (zie verderop). De Cock ontdekte bovendien dat de grenzen (van ongeveer 1300) vrijwel samenvielen met de tegenwoordige. Zij liepen voor het grootste deel langs de natuurlijke riviertjes en gegraven sloten.

RONDON WATER

Het kenmerk van het Kennemerland rond het jaar O, was water, venig moeras, dat meer naar het oosten in hoogveen opliep, en hier en daar wat hoge zandruggen: de strandwallen. Alles versierd met bomen en struiken. De jonge zeeduinen waren er toen nog niet (vorming 11e - 12e eeuw). Ten zuiden en westen van de strandwal van Limmen lag moeras, waarin enkele stroompjes, die bij Egmond in zee af waterden. Het was oorspronkelijk een zeearm die was dichtgeslibd, 't Woeste rietveengebied ten oosten van de strandwal lag er vochtig bij en was daardoor moeilijk toegankelijk. In de droge periodes (na 600 a 700) greep de Limmer zijn kans om de zaak te ontginnen; hij groef daarvoor ontelbare slootjes in 't veen. Maar overal was men vlijtig bezig. In het jaar 1000 n. Chr. was praktisch al het veen achter de strandwallen in Kennemerland ontgonnen en tot akker en weiland gemaakt. Een Vikingverhaal uit 950 bevestigt dit; deze troffen in onze streken akkers en weilanden aan omgeven door sloten. De herinnering aan die woeste bizarre venen en moerasbossen waarmee Kennemerland ooit bedekt was, spookte echter nog rond in de middeleeuwse kronieken.

Daarin sprak men van het beruchte "Woud zonder genade". Genadeloos werd nu echter het water- en windspel, waarmee de middeleeuwse Kennemer geconfronteerd werd. De ontginningen deden n.l. het veen zakken en het rooien van de bossen gaf de wind vrij spel. En het begon toch te waaien! Stormvloed en geselden de kust en braken door in 't land. Uit de 12^e en 13^e eeuw zijn nogal wat beruchte jaren bekend, o.m. 1135, 1170, 1196, 1219, 1248 en 1287. Men noemde overigens de stormrampen vaak naar samenvallende feestdagen, zoals 2 Nov. 1170 de Allerheiligenvloed, en 6 Dec. 1196 de Nicolaasvloed. In 1248, rond het feest van St. Maarten, woei er zo'n vreselijke storm dat overal langs de kust zware overstromingen plaatshadden. Vee verdrong en de mensen zochten hun toevlucht in de hanebalken van hun huizen (vermeldt in een Egmondse kroniek). De streek werd steeds wateriger; stukken veen werden weggeslagen, veenstroompjes werden grote meren en meertjes. Maar je kunt het beter omdraaien: er lagen nog slechts eilandjes die door zeearmen en grote binnenmeren van elkaar werden gescheiden.

En zelfs op de eilandjes bevonden zich nog meertjes en wemelde het er van de sloten en slootjes. En ik sluit niet uit dat er toen ook nog wel eens een buitje viel...

BEDIJKEN OF BEZWIJKEN.

Hoewel zeer waarschijnlijk al vanaf de Romeinse tijd bedijkingen plaatsvonden, gebeurde dat vrij plaatselijk en op kleine schaal (o.m. werden achter pas ontgonnen veenakkers, veendijkjes gelegd). Maar daarvan zijn niet of nauwelijks sporen aan te wijzen. Daarom stelt men dat pas tegen het einde van de 11^e eeuw er serieus over nagedacht werd, hoe men droge voeten moest houden. Monniken uit Egmond zagen in het steeds meer oprukkende water, dat

eerst uit het Zuiden kwam (via 't IJ) een bedreiging voor hun landen. Zij wierpen een dijk op tussen de hoge zandgrond waarop nu Noord Bakkum ligt, en de strandwal van Limmens; de Dijk (later Zanddijk). Maar omdat de laagvlakte oostelijk van Limmens strandwal in verbinding stond met de westelijke, werd (waarschijnlijk) door hen de Dijk daar doorgetrokken (de Limmerdam). De Zanddijk wordt algemeen beschouwd als serieuze voorloper van latere afsluitingen (bedijkingen na 1200) van vlaktes o.l.v. de Graaf. Ook pater Hof meende dat de Zanddijk de eerste was, maar mogelijk niet diende als waterkering maar als watervrije weg door de moerassige vlakte (anders hadden ze wel een voorziening getroffen tegen overlast van water d.m.v. een duiker. J.T. Bremer. Alkm. j.b. 1970). Bovendien blijkt uit later geologisch onderzoek dat in die tijd (± 1100) het IJ-water niet eens de vlaktes rond de Limmer strandwal heeft bereikt. Ook de monding bij Egmond, waar de stroompjes in zee uitkwamen, was al dichtgestoven (± 900).

De eerste flinke storm in 't begin van de 12e eeuw bracht al een doorbraak van de zee in het noorden. Het vormde een breed zeegat; de Zijpe, waarlangs de zee via de Rekere en de Egmondermeer bij ons druk uitoefende. Hoe dan ook: aannemende dat de Zanddijk er lag ter bescherming tegen water uit het zuiden, werd dat dus nu eventjes anders; het water kwam nu uit het noorden. Er ontstond een moerassig meer tussen de Abdij en de Zanddijk dat s'winters steeds groter werd door het opstuwende zeewater en de zware regenstormen. Dit gaf problemen voor de Abdij en de inwoners van Castricum.

Twee overgebleven legendes vermelden de strijd tussen de monniken en Castricummer boeren, betreffende de wateroverlast, waarbij de dijk doorgestoken werd.

GRENS- EN DIJKKWESTIES.

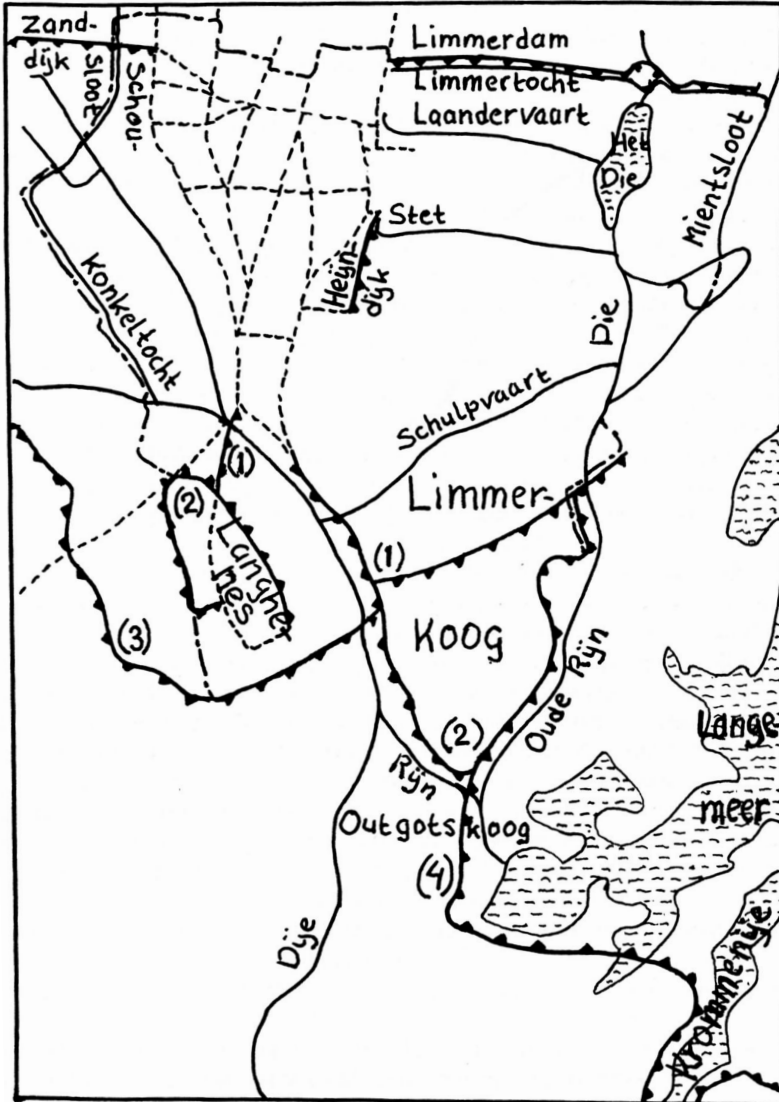
Het is dus zeer goed denkbaar dat de grenzen na de ontginningen, al voor het jaar 1000 bepaald waren. De natuurlijke en de gegraven waterlopen vormden de lijnen, waardoorheen en waarlangs de grenzen en dijken konden worden getrokken en aangelegd. Zo was er een gegraven grenssloot met Heiloo (Dijkwatering, Limmertocht, Noorderlimmer-tocht), waarlangs aan de noordkant de Limmerdam was aangelegd. De grens met Akersloot vormde de Mientsloot, ook al een gegraven waterloop (of uitgediepte veenstroom) van voor 't jaar 1000, en de zo geheette Konings- of Leipjes-tocht.

Het Die kon die grens niet zijn omdat dit water pas in de 12e eeuw ontstond ten tijde van de grote overstromingen. Niet alleen het Die ontstond in deze woelige tijd, maar via de noordelijke Zijpedoorbraak, ook o.a. de Schermer, Beemster, en de Zuiderzee. Deze wateren werden zodoende in de getijdeweg van de zee opgenomen. Het hoogtij en de wind stuwden het water op, dat buiten zijn oevers trad en landerijen onder water zette. Bij ons bezorgden de twee riviertjes, die aan weerszijden van de Limmerkoog stroomden, last: de Oude Rijn en de Rijn. Zij stonden in verbinding met het IJ en de Rekere. De Limmers werden genoodzaakt om dijken aan te leggen.

(1) Een dijk vanaf de strandwal Zuid-oostwaarts (Zuid-einderweg-Uitgeesterweg) langs de Rijn, en oostwaarts afbuigend richting Akersloot. Dat deel heette de Startingerdijk. (Een andere bron noemt de hele dijk vanaf Limmen tot Akersloot, Startingerdijk) (± 1190). Tezelfdertijd werd ten zuiden van Limmen naar de Langhenes de Nesdijk aangelegd, (deel Provincialenweg Uitgeest en Nesdijk). Die was eigenlijk bedoeld als een verhoogde weg door het moerassige Nes.

(2) De Limmerkoog werd daarna in z'n geheel bedijkt (± 1235). Dat gold ook voor de Langhenes, die aan weerszijden dijken kreeg; de ooster en westernesdijk. Aan de westkant bracht het tevens wat landaanwinst. De westernesdijk vormde een onderdeel van de grens met Castricum. De verdere westgrens - die met Bakkum - liep (loopt) langs de Baccummer- of Konkeltocht en de Schousloot. Het is onduidelijk of deze twee uitgediepte natuurlijke waterlopen zijn, dan wel gegraven sloten.

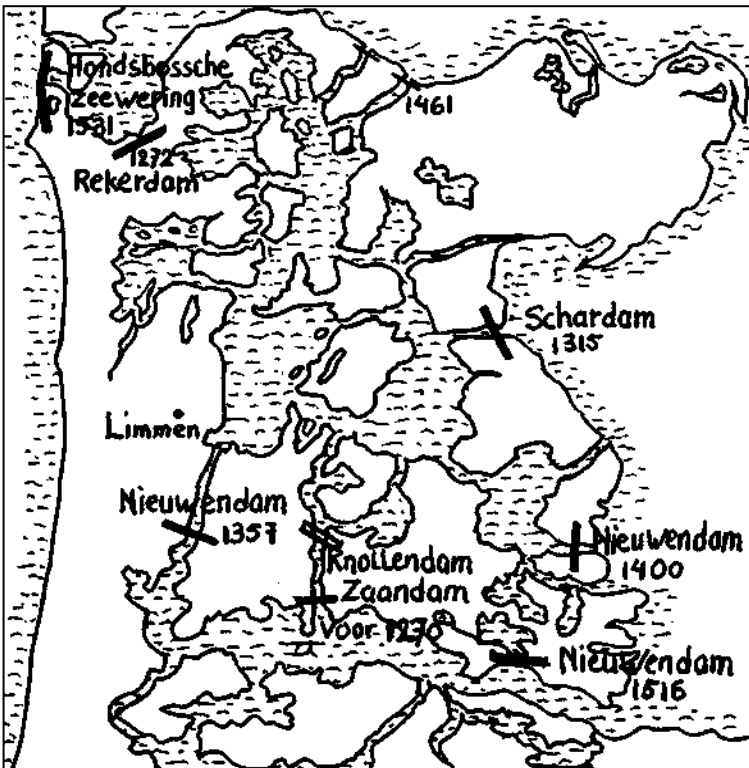
(3) De Brakersdijk, (1250) vanaf Castricum naar de Limmer-koogdijk, zorgde voor extra beveiliging der Limmerlanden. De Langhenes kwam geheel binnendijks te liggen. Ook in het noorden sloot het dijkenet steeds meer gevaarlijke wateren af, zoals de Rekere (1264).

(4) De St. Aagtendijk, waarvan de eerste aanleg al op het eind van de 12^e eeuw bij Beverwijk was gebeurd, werd in de tijd van Floris V (1266-1296), en waarschijnlijk onder zijn leiding, doorgetrokken naar de Limmerkoogdijk (1290). Het maakte de bescherming tegen water uit het oosten en zuiden compleet, terwijl tezelfdertijd de Boekelerdijk (nu Heilooërdijk) dat in het noorden deed voor dreiging van die kant.

Toen de St. Aagtendijk gelegd was waren sommige binnendijken niet meer zo nodig als verdediging tegen het water. Zij veranderden vaak door afgraving tot weg. Eén van die dijken was tussen Outgotskoog en Limmen gelegen: de Koogdijk. De verandering was mogelijk omdat de St. Aagtendijk doorliep op het oostelijk deel van de Koogendijk, en daarmee ook de Rijnarm afsloot.

Omstreeks 1400 voltooiden men in Noord-Holland de afsluiting van meren en veenwateren die in open verbinding stonden met het buitenwater (Zuiderzee). Hiermee stelde men een groot deel van de zwakke binnendijken veilig.

WIE ER AAN DE DIJK WERD GEZET.

De bedijking werd door het dorp gedaan. Iedere grondbezitter in het dorp moest helpen in de aanleg van de dijk: "elc man sal sinen dijk maken sine hoghe viercant, ende sine brede, met aerde den Aerdijk.." De aarde en de zoden voor de dijk werden uit de aan- of nabijgelegen landen gedolven, iets van de dijk af. Het dijklichaam, dat niet meer dan 1 à 2 meter hoog was, werd afgedekt met klei en zoden om stuiven tegen te gaan. Ook de grond voor de reparatie van de dijk werd vlak bij de dijk, zoveel mogelijk uit eigen land, weggehaald. Evenals de aanleg kwam ook het onderhoud van de dijken aan het dorp waar de dijk aan lag, maar waar deze meerdere dorpen beschermde, onderhielden die het gedeelte dijk in hun eigen gebied (Er was toen nog geen sprake van één dijks- en waterschapsbeheer). De graaf en zijn trawanten hadden echter de supervisie erover.

Zelf kwam hij er ook niet onderuit: ieder moest 'diken' (onderhouden) "onze Here die Grave, is 't Cloister, is 't Ridder, is 't Pape, is 't Knappe, Welgheboren..., die sullen hoefslach nemen..."

De graaf besteedde het echter uit, evenals het dorp dit weer deed aan zijn grondeigenaren. De schout (als dijkgraaf) en schepenen (als heemraden) verdeelden het dijk-onderhoud onder elke grondbezitter (dijkplichtige) die vruchtdragende grond had. Zij (schout, schepenen) hielden toezicht, en waren verantwoordelijk voor de gang van zaken. Er mocht b.v. niet zomaar een dijk verlaten worden of inwaarts verlegd, want dan gaf men grond prijs. Men benadeelde dan niet alleen de vruchtgebruikers van die grond, maar ook de heer des lands die uit die grond zijn belastingen en gerechtigheden trok.

De dijkplichtigen kregen in verhouding met de grootte van hun land (morgenmorgensgelijk) een deel dijk te "verwaren ende te maken...". In West-Friesland (vóór het gravengebied werd) lag die dijkzorg alleen aan diegenen die met hun land aan de dijk lagen; de zg. 'aangelanden'. Deze hadden zelf dat deel van de dijk te onderhouden waar zij met de breedte van hun land aanlagen: de zg. hoofdbreedte of hobrede; "so sal el c man diken in sijn hobrede..".

Het verdelen van de dijk, dat om de zeven jaar gebeurde (het schroodjaar), werd o.a. verhoefslagen, schroden en verstoelen genoemd. Een dijkvak heette o.a. dijkpark, bon en hoefslag. Ieders dijkvak werd afgezet met paaltjes, de zg. hoefslag- of bonpaaltjes.

De dijken die niet aan het dorp grensden, maar het tóch bescherming boden, daarvan werd het onderhoud onder de belanghebbende dorpen verdeeld. Ieder dorp kreeg een deel dijk toegewezen in verhouding met de grootte van het dorp. Het moest zelf toezicht houden en de reparaties doen. Zo kreeg Limmen het onderhoud van een dijkpark in de Boekelerdijk, die vanaf Alkmaar naar de Schermer liep. Ook in de Hondsbossche-zeeweering droeg Limmen bij. De St. Aagtendijk was van het begin af al verstoeld op de dorpen Heemskerk, Uitgeest, Wijk aan Duin, Wijk op Zee, Castricum, Bakkum en Limmen. In 1544 werd het Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen opgericht. De verantwoording kwam aan haar. Er ontstonden 25 afzonderlijke waterschappen onder haar, w.o. de 'Grootlimmerpolder'.. maar dat is een ander verhaal...

De grens is bereikt, maar er is niet alles gezegd... er ligt een geheimzinnig dijkje langs de Laandervaart, dat naar het zuiden afbuigt (een inpoldering?)...wat is de betekenis geweest van de Heyndijk? (Achterweg) (Heyn=-omheining, ook inpoldering?)

Belangrijkste geraadpleegde werken:

- Lambooij H.:Getekend land
- De Cock; Hist. geogr. van Kennemerland
- Westenberg; Kennemerdijkgeschiedenis
- De Vries Azn; Dijks- en Molenbestuur
- Pons/Van Oosten; De bodem van Noord-Holland Rijksgeol. - - Dienst; Alkmaar west/oost

Kees Druiven

ONS LANDSCHAP II

Het bloeiende koren dat zeer verlustigd maakte.

We zeggen wel eens erg gemakkelijk: "Limmen was voorheen een dorp van hagen."

Duidelijker is misschien toch, dat eens te laten zien in de samenhang van het 1250 jarig bestaan, dat we verleden jaar gevierd hebben. Dan moeten we zeggen: Dat de hagen maar zo'n driekwart eeuw ons dorp hebben beheerst. Mensen die wij nog gekend hebben; geboren zo rond 1870, vertelden ons dat in hun tijd de hagen werden aangeplant. En we weten zelf nog dat in de jaren rond 1950, vooral onder invloed van de opkomende mechanisatie, de hagen weer snel werden gerooid. Als windkering heeft de bloembollenteelt ze ook niet nodig.

In jaarboekje 3 onder de titel "Landschap" hebben we al iets over de hagen-periode gezegd.

Nu dan iets meer over de tijd voor de hagen aangeplant werden. Dat is een heel ander, afwisselend landschap geweest. Vanaf de middeleeuwen tot midden negentiende eeuw, werd ons dorp gekenmerkt door hakhoutbosjes, graskrochten en korenakkers. Daartussen, of soms langs de rand van bv. wegen, vaak een wal of walletje, sommigen met daarop een houtsingel.

Nu is er een liedje, dat in het voorjaar, ook op ons dorp van toepassing is: "Naar de bollen."

Toen zou het geweest kunnen zijn: "Naar de korenvelden." Dit schrijven we naar aanleiding van de vleiende woorden over ons dorp in het boek "De Nederl. Stads- en Dorpsbeschrijver" door v. Ollefen (1796). Van Ollefen schrijft o.a.

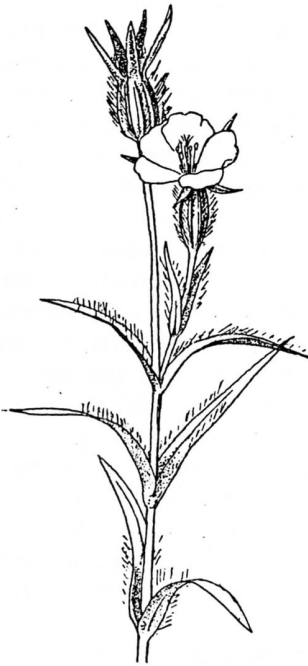
"Raapenteelt en Garst waar de grond zich goed voor leende. En welke tak van bestaan een tourtjen derwaards, in den tijd dat de graanakkers in volle bloei staan, zeer verlustigend maakt".

DE KORENBLOEI

Het was uiteraard niet het koren dat zo mooi bloeide, dat bloeit ook wel maar dat valt niet op. Wat wel opviel waren de zo mooi bloeiende onkruiden die vroeger altijd in het koren voorkwamen. Daarbij zijn heel bekend de 'Korenbloemen', die helemaal gebonden waren aan de wijze waarop men toen het graan verbouwde: op droge zandgrond, zonder bemesting.

Daardoor was het ook altijd een schraal, open gewas. Het waren dan ook altijd onkruidsoorten die we wel pioniers noemen - straks daarover iets meer. Ook de slechte zaadschoning in die tijd droeg bij aan de zo bejubelde schoonheid van de korenvelden. Op oude schilderijen, die onze korenvelden weergeven, kunnen we ook altijd de 'Kamille' onderscheiden. De Kamille is dan zo'n pionier, die we nog altijd tegen kunnen komen waar in de grond gewerkt of gerommeld is en daarna niet meer geschoffeld en gewied. Ook niet gespoten maar dat begreep u al. Aan deze voorwaarde voldeed de korenakker vroeger altijd. De Kamille is mogelijk wel de meest gebruikte plant als 'volksgeneesmiddel', tegen ontstekingen en pijnen van verschillende aard. In het boek: "De taal der kruiden" lezen we zelfs een ode aan deze plant: "Kamille met het gouden hart, dat opspringt naar de zon. Is een zonnebode, die de mens troost met levenskracht."

En dan een die we niet het eerst genoemd hebben, maar in het veld toch het eerst opvalt; dat is een roos, die toch geen roos is, nl. de 'Klaproos'. Ook veel bij de wetenschappelijke naam genoemd 'Papaver'. In onze omgeving ook wel bekend als 'Zere-ogen-bloem'. Als je ze plukte, zou je

Bolderik

er zere ogen van krijgen. Dat is natuurlijk niet zo, maar tegen de kinderen werd het altijd verteld, om te voorkomen dat ze het gewas plat zouden trappen. Het is zoveel verteld dat het een eigen leven is gaan leiden. Zo kan je liegen dat je het zelf gelooft. Maar als u zich de bloemen voor de geest haalt, kan u het volgende gedicht van Constantyn Huygens (1596-1687) zeker waarderen:

*"De bloemen zijn nodeloos in 't koren en
nochtans,
Daer's geen weerzeggen aan, zij geeft de
tarw een glans.
En staeter in en pronckt als kinderen van
Heeren
Als 't Paesch-dagh is, met blauw en Ro-
satynen kleeren".*

Dan nog een bloem die in deze, historie gemaakt heeft. Dat is de 'Akkervlam'; officieel heet de plant 'Bolderik'. Mooi paars, vandaar die eerste naam,

heeft ongeveer dezelfde groeiwijze en haalt ook de hoogte van de Korenbloem. Toch moet de Bolderik een echt onkruid in het koren genoemd worden. Het zwarte zaad is namelijk wat giftig. De plant is dan ook te vuur en te zwaard bestreden. Daar komt nog bij dat in het volksgeloof, een plant met 'zwart' en 'giftig' zaad niet anders kon zijn dan duivelswerk. Dat de mensen dergelijke planten ook positief durfden te gebruiken, kwam vaak voor, maar we kunnen daar geen verklaring voor vinden. Zo kon deze plant door een jongen gebruikt worden om aan een meisje zijn verliefdheid te tonen. Het is natuurlijk ook zo dat bloemen nooit verkeerd overkomen en met woorden kan het nog wel eens anders uitpakken. Daarom van onze kant nog vermeld: dat dit zaad weer in elk tuincentrum te krijgen is. Zo dwars is die duivel dus ook weer niet.

MOEDERKOREN

Er zijn vroeger hele epidemieën geweest door vergiftigd meel. Doch dit kwam niet door het zaad van de Bolderik, maar door het 'Moederkoren'. Dat is een schimmel die zwarte korrels vormt. Voor u de naam Moederkoren met een andere gaat verwarren even het volgende: Als de wind door het graan ging en dat zo prachtig deed golven, u kent dat wel. Dan sprak het volksgeloof: "De Korenmoeder rijdt over het veld." De zwarte korrels noemde men oorspronkelijk ook 'Korenmoederkoren'. Later werd dit gewoon 'Moederkoren'; ook wel als 'Moederkoorn' geschreven. De schimmel - zwam, mag ook - komt voor op verschillende soorten grassen, maar voornamelijk op de Rogge. Het is een zeer giftige maar ook heel interessante schimmel. Wat zijn giftigheid betreft een paar voorbeelden uit het boek van W.F. Daems: "Van Gifplant tot Geneesmiddel". Zo zouden er in een zeker jaar naar schatting zo'n 40.000 mensen in Frankrijk en Spanje aan met deze schimmel vergiftigd meel gestorven zijn. In de 18e eeuw kwam het 'Heilig-vuur' of het 'St. Antonius-vuur' zoals men de ziekte ook wel noemde, nog voor. De namen duiden er ook op, dat men het verband met de schimmel nog niet kende. De naam 'St. Antonius-vuur' kreeg de ziekte omdat men meende, net als bij verloren zaken, tot de Heilige Antonius te moeten bidden. Nicolaas Lemery (1743) schreef het volgende over deze ziekte: *"In zekere jaren wassen 'er in de rogge-airen granen, die langer dan de andere, zwart, door de mist bedorven en ontaert zijn; nochtans hebben zy geen 'viezen smaek; als zy in eene vry grote meenigte onder 't brood zyn, veroorzaken zy eene schrikkelijke uitwerking, want vele, die er van gegeten hebben, zyn met een ziekte bevangen, bynaer die, welke men S. Anthoy-ziekte noemt, gelyk;*

over 't geheel e lichaam veroorzaekt zy eene soort van drooge versterving', de leden verrotten in hun geledingen, worden loodverwig, zwart, raken los, vallende het een na de ander af, zonder dat de middel en den voortgang daer van kunnen beletten; eindelyk sterft de zieke."

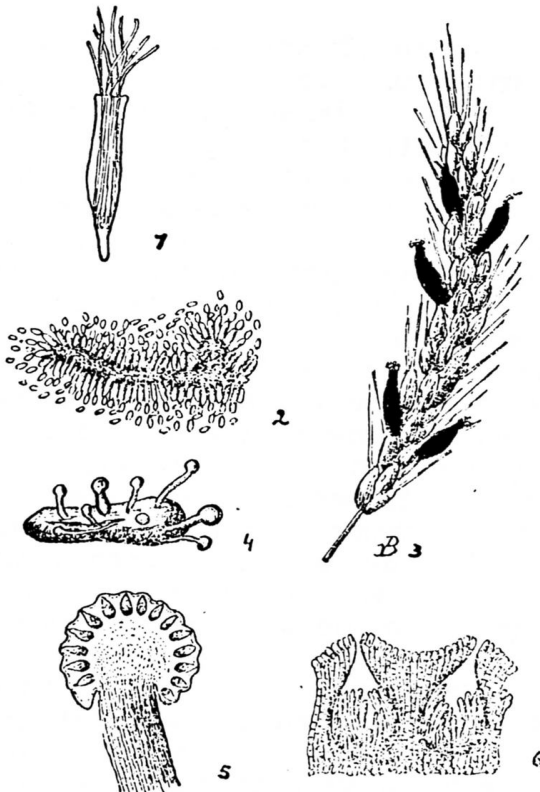

Fig. 1. Ascus met draadvormige ascosporen. - Fig. 2. Conidiën. - Fig. 3. Roggeaar met sclerotien van *Claviceps purpurea* (Moederkoren). - Fig. 4. Sclerotium met vruchtlichaampjes. Fig. 5. Vruchtlichaampje met Peritheciën. - Fig. 6. Peritheciën met Asci.

Hoe groeit zo'n schimmel in het graan? Uit elk vruchtbeginsel in een korenaar groeit, als het goed gaat, een graankorrel. De schimmel nu verwoest op willekeurige plaatsen in de aar het vruchtbeginsel en groeit dan zelf uit tot lange zwarte korrel: een zogenaamd 'sclerotium'. Als dit op de grond valt, is dit ook de overwinteringsvorm van de schimmel.

Daarin zitten een paar heel giftige alkaloiden en hierop is wel van toepassing het citaat: "Alles is gif, alleen de dosering maakt dat het geen gif is."

Op deze manier was het als geneesmiddel, in oeroude tijden bij de Chinezen al bekend. Ook Hippocrates, geb. 450 v. Chr. kende reeds het gebruik in de verloskunde.

De Moederkorenstoffen veroorzaken namelijk het samentrekken van de baarmoeder en van de bloedvaten die dit gebied verzorgen. Het mag ook alleen na de bevalling gebruikt worden en op dokters voorschrift.

Vroedvrouwen gebruikten hiervoor het ook in onze streken voorkomende 'Reigersbek-kruid', dat was ook goedkoper.

Om de bloedvaten-
vernaauwende werking van de
schirmel wordt het op medisch
advies ook nog toegepast bij
een opkomende migraine
aanval.

KOREN OOGSTEN WAS KOREN ZICHTEN.

Koren werd niet gemaaid, maar
gezicht met zicht en pik(haak).
Dat vereiste een heel andere
techniek dan het maaien met
de zen - zoals de zeis hier
genoemd werd. De steel van
de zicht is zo'n 70 cm. lang en
'recht', daarom kan je ook niet
spreken van 'de kolf' zoals bij
de zen, die is nl. wat gebogen.

De steel van de zicht heeft een dwars handvat naar één kant, met vlak daaronder een lus(je) van leer, om de duim in te steken. Hierdoor lag het geheel vast in de hand. Men sloeg als het ware met de zicht het koren los tegen het nog vast staande koren, met de pik in de linkerhand hield men het stro bijeen tot er voldoende was voor een schoof. Dan trok men het met de pik op de linkervoet, tilde het geheel wat omhoog, maakte daarna een kwartslag naar rechts en legde dan de nog losse schoof neer voor de binder. De binder pakte er een dun bosje af en bond daarmee de schoof bijeen. Daarna werden de schoven zes tegen zes op zgn. hokken bijeen gezet. Dit werk ging het vlugst met z'n tweeën.

Nu begrijpt u ook de variant op een oud citaat: "En de boer hij zichte voort. Terwijl zijn vrouw hokte met de knecht, ongestoord."

De schoven schuin tegen elkaar op hokken zetten, was er vooral op gericht, dat de wind er goed onder en tussen door kon. Het koren moest goed droog op de schelf komen, anders had het onmiddellijk schimmelvorming tot gevolg. Het dorsen werd op de dorsvloer gedaan. Een kenmerk in onze stolpboerderijen zijn ook de dorsdeuren, met daarachter de dorsvloer.

Het dorsen werd vaak 's winters gedaan, als minder ander werk was. Het dorsen is bij ons eigenlijk altijd gedaan met de 'dorsvlegel'. De vlegel moet je je voorstellen als een dikke bezemsteel en met een leren riem - volgens mijn grootvader was dat vroeger palingvel - daaraan

graanhok

er

verbonden een nog dikkere knuppel van ongeveer een halve meter lang. Daarmee sloeg men dan op twee met de zaadaren naar elkaar toe, op de dorsvloer uitgespreide lagen stro. Dit 'met de hand' gedorste stro is vroeger ook voor dakbedekking gebruikt en ging tientallen jaren mee. Het slaan met de vlegel vereist ook een speciale techniek. De knuppel moet zo geslagen worden, dat hij langs de stok gaat, zoals bv. de wieken langs de molen. Boeren die vroeger de vlegel als wapen gebruikt hebben, moeten wel bijzonder goed geoefend geweest zijn, want sloeg je mis met zo'n ding dan zwiepte hij je volkomen uit balans. Daarom nog even het volgende verhaal. Toen we een keer in het museum waren stond er een jongeman voor ons en naast hem onze oude buurman Jan Sint. Beide keken naar de vlegel. De jongeman zei ineens tegen Jan: "Zo'n ding in de hoek van de kamer zou me wel wat lijken, als mijn schoonmoeder komt, dan is ze misschien wat makker." Jan wendde zich verrast om en vroeg: "Hè je d'r welders mee gewerkt?" "Nee" zei de jongeman. "En, me knecht," vroeg Jan, "hoe oud is je schoonmoeder?" "Drie en tachtig en ze is nog kras" was het antwoord. Jan keek hem aan met de van hem zo bekende tinteling in de ogen en zei: "Dan zet ik hoog in en wed op je schoonmoeder."

Piet Buur

LIMMER CONTOUREN

Laat de echte Limmer opstaan.

Een tocht naar Limmen, een tocht naar het verleden. Graven naar de wortels van onze soort: Ik ben er een van Jan, van Klaas, van... Hier stopt m'n stamboomkennis al. Tja, dat is me wat. Maar ik weet dat iemand uit de familie (Nico) het heeft uitgezocht. Dus nu weet ik al veel meer: Ik ben er een van Jan, van Klaas, van Kees, van Kees... Die laatste Kees kwam op aanraden van z'n broer Willem hier wonen in 1829. Al snel vormen zich twee takken Druiven in Limmen; die van Willem en die van Kees - en omdat de moederskanten ook meedoen, krijg je een kleurige regenboog van verwanten. Zo wordt het nog leuk en maakt het je nieuwsgierig. (Zou het een gek idee zijn als Limmers hun stamboom eens in dit blad zouden zetten ?)

De Limmerboom: zijn takken dragen vele namen (families), maar hoe heetten zijn hoofdtakken?

En hoe heet de boom? (Germaanse stam). Welk zaadje bracht hem voort? (Ras). Dat het ras Germaans is, is wel duidelijk, maar uit welke Germaanse stam(men) of soort(en) groeiden wortels en de hoofdstam van de boom? Dat is misschien te achterhalen uit geschiedbronnen en archeologie. En mogelijk dat familienamen een handje kunnen helpen. Wie de- of een ras-Limmer (hoofdtak) vertegenwoordigd, dat zal niet een-twee-drie aan te wijzen zijn. Sinds 1811, ten tijde van de Franse overheersing, was iedereen verplicht een achternaam te dragen. Men koos soms maar wat. Vaak werd de voornaam met '-zoon' geslachts of achternaam, zoals Aelbertsz(oon) -Albertse, Jansz(oon) -Jansen of Janzen.

Voor 1800 hadden velen echter al een achternaam, want vanaf de 17e eeuw werd het een mode. Maar verder terug, naar de middeleeuwen, droeg men bijna allemaal een voornaam met een tweede voornaam (van de vader). Nog verder terug werd er slechts één voornaam gedragen. Zo verdwijnt

de Limmer langzaam in de schemering van de tijd. Toch gloeien er nog enkele lichtpuntjes, want:

EIGEN HAARD WAS VROEGER OOK GOUD WAARD

De bevolking van een stam, een groepje, een familie, bleek een sterke saamhorigheid te bezitten.

Van de Germaan is bekend dat hij een hechte familieband had. Hij moest dat overigens wel, om zijn bestaan veilig te stellen. Het was de overlevingsgroep waarbinnen men sterke verplichtingen t.o.v. elkaar had. Niet alleen binnen de familiestam maar ook binnen ontstane buurtschapsgroepen gold dat; men kwam gemakkelijk tot onderlinge samenwerking. Alle verwanten van een familie behoorden tot de familieclan; het waren de zgn. bloedverwanten, of met het Germaanse woord 'Sibbe' aangeduid. Deze kon wel enkele honderden leden omvatten.

Zo'n groep verwanten die een woongebied hadden uitgezocht, bleven daar dicht bij elkaar wonen. Ja, zelfs kropen naaste familieleden bij elkaar in één huis. Was het gebied groot genoeg dan sloten meerdere, door afkomst met elkaar verbonden 'Sibben', zich aaneen tot een groep of stam. Het bloed dat in alle familieleden stroomde, was de samenbindende kracht. De mens leefde in de eerste plaats als lid van zijn geslacht (maagschap) en pas in de tweede plaats als individueel persoon. 'Met en door zijn familie is en kan hij alles, daarbuiten is hij niets.' Die bloedband reikte verder dan de dood; de familie-éénheid omvatte zowel de levenden als de doden. Men bevestigde dit door offergaven aan de gestorvenen en de verdediging van de familie-eer.

Men verwachtte dat de dode weer zou terugkeren en deel zou nemen aan de arbeid en werkte voor het heil der familie. Wanneer een kind werd geboren, keerde een voorouder tot het leven terug. Het kind kreeg de naam van die voorouder... en in later tijd, van z'n grootouder...

HOE HEET DIE WORTELSOORT?

Heet hij Fries, Bataaf, Saks of Frank? Of zijn we een stam(p)-pot van al deze soorten?

Tacitus (Romeins Consul) schreef in zijn boek 'Germania' wat de Romeinen, die tot hier doordrongen, (58 v.Chr.) aantroffen. De Rijn was voorlopig hun grens. Daar troffen ze Bataven aan, en ten westen langs de kust de verwante stam Kanninefaten. Ten noorden van de Rijn signaleerden ze meerdere verwante stammen, die leden waren van de Germ. hoofdgroep 'Ingaeonen' (De Bataven behoorden tot de Germ. hoofdgroep Herminonen). Het waren de Grote- en Kleine Friezen, Amsivarii, Chauchen, Chamaven, Saksen, Avionen, Angelen en Kimberen.

Tijdens de 4e eeuw raakten de Germanen in West-Europa op drift; ze joegen elkaar op, vielen aan, drongen binnen in andere stammen. Eén stam kon meerdere overheersen en hun naam aan allen geven.

Het gangbare denkbeeld was, dat zo bondgenootschappen ontstonden uit oorspronkelijke stammen. Deze werden onder nieuwe namen Friezen, Franken en Saksen genoemd, en waren in feite politieke groeperingen geworden. Zeker is dat de Franken een hutspot waren van Duitse en Nederlandse stammen zoals Bructeren, Tecteren, Chamaven en Saliërs. Van de vermenging van de Friezen is men minder zeker. Zo waren de Angelen die Friesland bezetten (± 500 n.Chr) met de Saksen die er doortrokken, voornamelijk op weg naar Engeland. Een klein deel van hen zal hier zijn blijven plakken.

WIE WEET WIE WE WEL WAREN?

Sinds de Romeinse tijd waren het de kleine Friezen (West-Friezen) die zich hier in deze streek hadden gevestigd, tegelijk met de invallen van de Germaanse stammen in de 3^e en 4^e eeuw, vertrokken de Romeinen uit Nederland. Maar ook verslechterde het weer, dat vooral in de kuststreek z'n gevolgen had. Want plots verdwijnt hier, binnen enkele decennia, bijna de gehele bevolking (lijkt het). De archeologie bevestigt dit; ze vindt bijna geen scherfje meer (vooral niet uit de 4e eeuw).

Tegenwoordig is men van mening dat de ontvolking niet zo groot is geweest als de archeologie doet vermoeden. Ja, zelfs meent men dat er eigenlijk geen volksverhuizingen zijn geweest maar enkel een verandering in de materiële cultuur (techniek-mode). Hooguit zal er een machtswisseling of tijdelijke afname van bevolking geweest zijn. Ook via de naamkunde blijkt dat b.v. nederzettingnamen van vóór die woelige tijd zich hier gehandhaafd hebben (Ook Limbon is zo'n gegadigde). Fries-Germaanse namen zoals Jisp en Stierop wijzen daarop. Het duidt op continue bewoning.

Er waren zeker gebieden onbewoond, want men trok naar de hogere gronden. Limmers woonden al op een hoge strandwal, maar verplaatsten zich waarschijnlijk wel. Later verplaatste b.v. de bewoning zich - vermoedelijk - van het noordwesten van Limmen, zuidelijker (±10e à 11e eeuw). Het zal hier dus in de 4e eeuw wel dun bevolkt zijn geweest, zowel met thuisblijvers als met eventuele nieuwkomers. Vanaf de 5e tot de 10e eeuw nemen in Kennemerland de nederzettingen met 'heem' (=woonplaats) in de naam toe, zoals Castrichem (hem=heem), Bachem, Rininghem (Rinnegom), Bueorhem (Beverwijk) en namen met 'Lo' zoals Heilo en Franlo (Vronen).

Kennemerland behoorde in de 10e eeuw bij 'Frisia'. Dit middeleeuws 'Friesland' strekte zich uit over een groot deel van noord en west Nederland. Het West-Friesland strekte zich uit van het Flie (tussen Vlieland en Tersch.) tot aan het Sincval (een water bij Brugge, België). Is Kennemerland in deze tijd nog steeds Fries bevolkt? De taal die hier later gesproken wordt lijkt geen Fries meer. Er was kennelijk iemand die spraakverwarring stichtte. Nu heersten de Franken wèl (na 719 af en toe) over heel Friesland, maar ze bleven zelf in de streken rond Aken en Nijmegen wonen. Ook de Saksen bleven in de oostelijke streken van ons land.

De verandering kwam waarschijnlijk via de Hollandse graven. De Friese graaf Gerulf en Dirk zijn zoon - aangesteld door de Frankische koning in 889 en 922 - hebben deze streek verhollandst. D.w.z.; door de bovenlaag van de bevolking werd een zuidelijker (Frankischer) dialect gesproken, dat vooral in de steden (zelfs in Friese steden) invloed had. Het 'Fries' was een 'Friesachtig' dialect geworden. Het west-Fries, en ook het Limmers, stond echter dicht bij het oorspronkelijke 'Fries' dan de zuidelijke dialecten zoals het Zaaans, dat een sterkere 'Frankische' invloed heeft gehad.

UIT WELK HOUT IS HIJ GESNEDEN?

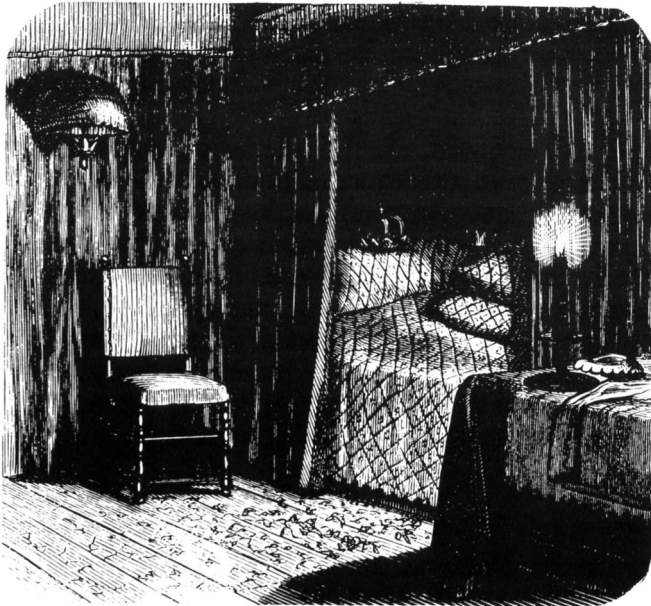
De archeologie en de geschiedenis wijzen in de richting van een Friese inslag. Vermenging met 'buitenlanders' met een Frankische of Saksische tongval, is beperkt gebleven. Is er nog iets met 'Limmers' te bewijzen? In een oorkonde van 1202 van het kapittel van de St. Mariakerk te Utrecht worden 17 Lirtmer parochianen genoemd die allemaal (toevallig?) een Fries-Germaanse klank hebben: Willem, Allert, Lamp, Sigerip, Asage, Ysbrant, Wybrant, Aldraven, Ripprant, Telinc, Synodt, Willem, Reinard, Dieloff, Boemer, Reyner en Ave.

Toen de invloed van nieuwe namen Nederland binnen kwam vanuit Frankrijk (± 13e eeuw), veranderde de naamgeving. Er kwamen bijbelse namen. De vernoeming naar een hooggeplaatste (b.v. de graaf) werd gebruikelijk zoals Dirk en Willem. Ook werd een tweede voornaam toegevoegd ter meerdere onderscheiding van elkaar. Enkele Limmer namen uit de 14e en 15e eeuw uit Egmondse bronnen: Warbout Gheirtsz(zone of sone) (1373), Symon Reynoutssone (1418), Willem Pieters Willemsz (1461), Jacob Ysbrant (1469), Jan Claes Eyltgensoen (1405), Rembout Gole (1345), Bave Wouter Roedinx (1345), Griete Martijns-dochter (1345), Louwe Rembrantssone (1345), Suwe Lammekinsdochter (1345), Niel Dircksz, Willem Dircksz (broers, 1534),

Gheryt Claesz (1534), Jan Sibrantsz (1401), Maertijn Backer (1407), Arys Arysz, Margriete Diloffs (1479). De christelijke namen zijn: Jan, Symon, Pieter, Jacob en Claes.

De 14e eeuwse Limmer namen verschillen niet veel van de 17^e en 18^e eeuwse: Jan Jacobsz (1681), Aecht Jansz (1684), Direk Claesz (1678), Ary Gerbrantsz (1719), Dielif Dircks (1691), Aris Dirksen (1719), Arie Claasz (1788), Claas Claazen (1751), Corn. Ysbrantsz (1741). Een combinatie van voornamen en een geslachtsnaam is b.v.: Jan Cornelisz Morsch (1679), Pieter Jansz Backum (1700), Dirk Pietersz Disseldorp (1731), Ariën Pieterszen Groot (1738), Piter Baartze Kerkebuurt (1777), Mus Gerritsz Kroone (1754), Gerrit Gerritsz Kuys (1800).

Erg veel veranderd zijn de namen dus niet.

HOE HONKFAST IS DE LIMMER?

Jammer, die 14e eeuwse voornamen bewijzen niet hoe honkvast de Limmer kan zijn. Achternamen van sommige Limmers van de 19e en 20e eeuw hebben nog wel een oud-Friese klank zoals Al, Dam, Laan, Boon, Hein(en), Oud, Sint, Punt. Iemand die 'Limmen' heet heeft grote kans een echte Limmer te zijn.

Een eerste bericht gaat over een 'Thiedolf de Limbon', die als getuige optrad op de Abdij van Egmond in 1100. In een requestenlijst van de Abdij keert vanaf 1381 tot 1415 regelmatig de naam Jan Gheretssone van Lymmen terug (het betreft waarschijnlijk een ridder). Ook wordt er een Aent Jan Claes Eltiensone van Lymmen (1418) vermeld, en een Ysbrant Willemsone van Lymmen (1502). De naam keert terug in 1775 (D.T.B. reg. Limmen) nl: Cornelis Klaasse Limmen. Verband tussen de huidige familie 'Limmen' en 'van Limmen' uit de 14e eeuw is mogelijk, het verdient nader onderzoek.

Limmers zijn erg 'eigen', want dit is hun lijfspreuk: 'voor eigen Limmers'(bouwen we).

Zo is het niet zo gek dat in het verleden het dorp zijn bewoners ook bijeenhield (economisch, familieband). Het besloten karakter van het dorp van toen wilde nog niet zeggen dat er niemand buiten 'de deur' kwam, maar de middelen van verplaatsing waren minder groot. Groot was wel de 'dorpsgeest'. 'Met elkaar gaan' is wel voor te stellen, en uit de namen der beide ouders van onze tijd kan dat soms blijken.

De Limmerboom draagt vele vruchten die niet ver van de stam zullen zijn gevallen!

Laat de echte Limmer nu maar opstaan.

Belangrijkste geraadpleegde werken:

- Doop-, Trouw-, Begraafboeken (=D.T.B.) van Limmen
- Meilink; Het archief van de Abdij van Egmond
- Scholtens; Het oude Limmen
- Gosses/Post; Staatk. gesch. van Ned.:De middeleeuwen
- Steehouwer/Warringa; Archeologie in de praktijk
- H. Moerman; Ned. plaatsnamen
- P. Hendrixx; De benedendelta van Rijn en Maas

Kees Druiven

LIMMEN IN DE TIJD VAN KONING WILLEM I 1813-1840

Zoals ik in boekje nr. 2: "Limmen en de Bataafse vrijheid" reeds aangaf, was de toestand in ons land vóór de omwenteling in 1795 onhoudbaar. Stadhouders Willem V was een wankelmoedig mens en zoals uit de geschiedenisboeken valt op te maken, liet hij zich leiden door de adel en de regenten. De patriotten zouden al in 1787 (dus 2 jaar vóór de Franse revolutie) een eind aan de oligarchie hebben gemaakt, als niet de zwager van de stadhouder, de koning van Pruisen, snel met een gigantisch leger naar Nederland was gekomen om de revolte te bedwingen. Het waren bewogen jaren, dat staat vast en die periode is belangrijk genoeg om even bij stil te staan en te zien hoe langzaam maar zeker de democratie in zicht komt en wat dat voor het dagelijks leven van ons dorpje heeft betekend. Het zijn de Fransen geweest die aarzelend een poging hebben gedaan om de nieuwe tijd te laten aanbreken; later, veel later, zou beet je bij beetje de 'volkswil' gemeengoed worden. Maar zover zijn we nog lang niet. Limmen is een Ambachts-heerlijkheid; de bevolking heeft geen stemrecht en sinds 1811 is Limmen ook geen zelfstandige gemeente meer. Of de bevolking daar erg onder geleden heeft is mij overigens nergens uit gebleken; het gewone volk had immers toch al niets te vertellen.

WIE WAS KONING WILLEM I ?

Willem werd geboren in 1772 te Berlijn, als zoon van Erf-stadhouders Prins Willem V en Prinses Wilhelmina van Pruisen. In 1791 trouwde hij in Berlijn met zijn nichtje: de Pruisische prinses Frederica Louise Wilhelmina. Hij was kapitein in het leger en hij probeerde met zijn troepen de Fransen, die in opmars waren, tegen te houden. Dat lukte niet erg en Willem blies de aftocht voor de Fransen uit.

Samen met z'n vader, Stadhouders Willem V, vluchtte hij op 18 januari 1795 naar Engeland. In datzelfde jaar werd de Bataafse republiek uitgeroepen.

De miljoenenbezittingen van Oranje werden verbeurd verklaard maar later zou Willem 5 miljoen gulden van Napoleon hebben ontvangen, in ruil voor de erkenning van de Bataafse republiek.

Toen zijn vader in 1806 stierf, werd Willem erfopvolger. Hij bleek méér een 'doener' te zijn dan zijn vader en dat zou later, terug in Nederland, goed van pas komen. Maar zover was het nog niet.

Eerst ging hij helpen vechten in het Pruisische leger en daarna in het Oostenrijkse. Napoleons' glorie begon langzaamaan te tanen en in 1813 was zijn afgang duidelijk voorspelbaar. Gijs van Hogendorp, die steeds een trouwe Oranje-aanhanger gebleven was, had al voorbereidingen getroffen voor de terugkeer van Oranje in Nederland. Op 30 november 1813 was het zover; maar daarover later.

LIMMEN IN 1813

Bij Keizerlijk decreet zijn Heiloo en Limmen, met ingang van 1811 samengevoegd geweest.

Beide dorpen hadden toen minder dan 500 inwoners: dat zou voor Napoleon het criterium zijn.

De "Maire" voor de nieuwe gemeente werd Johan Marie van Doorn uit Heiloo. Zijn rechterhand in Limmen werd "Adjunct Maire" Thijs Dekker. In die bewogen dagen zo rond die eeuwwisseling was Thijs een van de notabelen in Linnen. Het was een zakenman; hij handelde in granen en dat was geen slechte stiek in die tijd van de Bataafse vrijheid. Maar ook was hij lid van de "Maatschap tot weldadigheid" en ongetwijfeld kan hij daar veel goede dingen hebben gedaan. Natuurlijk had Nederland veel geleden in de voorbije jaren. In 1799, toen de Engelsen en Russen onze streken binnen vielen werd ook Limmen zwaar getroffen. Hier werd toen de secretarie geplunderd en het archief moedwillig vernietigd; verscheurd en over de weg naar buiten gegooid. Dat heeft jammerlijk tot gevolg gehad, dat bijna alles van vóór 1799, wat in de secretarie werd bewaard, verloren is gegaan.

Het continentaal stelsel uit 1806, dat een boycot van Engeland ("het perfide Albion") inhield, had gevolgen voor de vaderlandse economie.

Engeland was vanouds een belangrijke handelsrelatie van Holland.

Voor Limmen had dit veel minder te betekenen, omdat in het overwegend agrarische dorp de wind juist uit de goede hoek kwam.

Graan was zeer gevraagd en daar verbouwden de Gortzakken nogal wat van. Vooral gerst, rogge en haver waren gewassen die het redelijk goed deden op onze zandgronden. Tarwe zag je weinig, maar dat werd ook veel minder gebruikt in die dagen.

In een overzichtje uit de Handelingen, onder 'Nodig voor eigen bevolking' staat dat in 1813 er wekelijks 16 zakken rogge werden gebruikt door de bakkers, tegen maar 4 zakken tarwe. Roggebrood was toen hoofdvoedsel in deze streken en tarwe, waarvan witbrood werd gebakken, was meer een luxe.

DE BURGERLIJKE STAND

Vóór 1811 waren er nogal wat mensen die er geen echte achternamen op na hielden.

Zij werden bv. gewoon Jan Willemz, Adriaan Gerritz of Maartje Hendriksdochter genoemd.

In het jaar 1810 werd per Keizerlijk decreet Nederland bij Frankrijk ingelijfd. Napoleon stelde voor zijn hele Imperium de burgerlijke stand en de registratieplicht in. Dit laatste was nuttig om jongens te kunnen oproepen voor zijn veldtochten.

Bij het opgeven van een achternaam werd de mensen vrije keus gelaten en zo kwam het dat er wel eens grappenmakers een leuke naam gingen verzinnen, zoals: Naaktgeboren, Poepjes, Suykerbuyk, Bierdrinker enz. Die mensen voorzagen Napoleons Waterloo waarschijnlijk toen al en dachten dat het toch maar tijdelijk zou zijn. Daar hadden zij zich dan toch in vergist, want koning Wiilem I vond het een prima vinding en zette deze verplichte registratie gewoon voort.

De mensen mochten de aan Napoleon opgegeven geslachtsnamen behouden, sterker nog: ze moesten die behouden. Maar och, aan die grappige namen zijn wij zo gewend geraakt, dat we dat 'grappige niet eens meer horen. Daarbij komt dat wie zo'n achternaam heeft in ieder geval weet dat hij vrolijke voorouders heeft gehad.

Wij zijn Napoleon tot op de huidige dag dankbaar voor deze 'bureaucratische' verordening, want vanaf het jaar 1811 is het zoeken naar personen in de archieven slechts kinderspel. Het bracht een radicaal einde aan de administratieve chaos bij de kerkgenootschappen, waar soms enigszins redelijk maar meestal onvoorstelbaar slecht werd geregistreerd.

Vaak werd van een overleden persoon slechts de naam opgeschreven zonder enige aanvulling. Dan lees je: Jan Pieterz. Zie daar maar verder mee te komen.

DE ONVREDE

Reeds in 1812 broeide het verzet in veel Nederlandse steden. Napoleon had 28000 soldaten opgeroepen en daarvan moesten er 15000 mee met het Franse leger op de veldtocht in Rusland. Dat zat de mensen niet lekker en de anti-stemming kwam er al aardig in.

Bovendien kwamen er grote horden uitgehongerde, haveloze en moegestreden Franse soldaten terug van het front, met het doel zich in Holland te laven en op krachten te komen. Het was al niet best in de steden en dat stel opvreters er bij bleek nou net even te veel.

Zoals dat vaak gaat bij een volk dat zich van een onderdrukker wil ontdoen, werd ook toen een volkswijsje van nieuwe tekst voorzien; daarmee de oprechte minachting voor de bezetter uitdrukkelijk. Het volgende liedje geeft een beetje het van-de-regen-in-de-drop gevoel van die mensen weer:

*Hop Marjanneke
stroop in't kanneke
laat de poppekes dansen
eertijds was de Pruis in't land
en nu die kale Fransen.*

In 1813 kwam het tot een oproer in Amsterdam en de Fransen vonden het toen maar verstandiger om er vandoor te gaan.

Intussen had Gijsbert van Hogendoorn al het een en ander voorbereid en slim als hij was, voorzag hij dat er snel een machtsvacuüm zou ontstaan in ons goede vaderland. Van Hogendoorn was een rasechte Oranjeklant en onverwijd gaf hij Willem een seintje zich voor de sprong gereed te houden om op het juiste moment dat machtsvacuüm te kunnen opvullen. Dat lukte wonderwel: eind november 1813 zette Willem voet op het doorweekte Scheveningse strand. Dat er snel en efficiënt werd gewerkt blijkt wel uit het feit dat hij reeds drie dagen later, bij acclamatie, werd uitgeroepen tot koning Willem I der Nederlanden.

Gemakkelijk kreeg de kersverse koning het niet; het ontbrak de verpauperde bevolking zo ongeveer aan alles. Bovendien moesten er handelscontacten worden gelegd; de koopvaardijvloot moest nieuw leven ingeblazen worden en de infrastructuur was aan algehele vernieuwing toe. Daar kwam bij dat hij met de regenten te maken had (die hadden hem immers terug gehaald) en dus moest hij ook aan de restauratie werken, want de regenten en de adel verlangden dat de toestand van vóór 1795 weer werd terug gedraaid .

HEILOO EN LIMMEN WEER ZELFSTANDIG

Het was inmiddels 1815 geworden en de beide dorpen vormden samen nog steeds één gemeente.

Dat zat ze niet lekker en daarom wendden zij zich met een verzoekschrift tot Zijne Majesteit de Koning, daarin vragend om weer als twee zelfstandige gemeenten in het nieuwe koninkrijk te mogen voortgaan. En jawel, er kwam antwoord; de koning schreef:

"Dat bij Koninklijk besluit van 13 december 1815 no. 25 werd goedgevonden om de gemeente en Heerlijkheid Limmen, van die van Heiloo, waarmede het in de jaren 1811 door de toenmalige Regeering des Dwingelands willekeurig was vereenigd geworden af te scheiden, tot eene eigene afzonderlijke Gemeente te verheffen en met een eigen bestuur te begunstigen."

Pas in 1817 werd dit besluit van kracht en werd de Heer Mr. M.H. Weldijk bij Koninklijk besluit van 19 februari 1817 tot schout en secretaris van Limmen benoemd. Bij Koninklijk besluit van 3 april 1817 no. 32 werden de overige bestuursleden benoemd: nl. 5 leden, waarvan 2 assessoren (vandaag zouden wij zeggen wethouders). De democratie was nog niet zover dat er door de bevolking gestemd kon worden.

PROCESVERBAAL VAN AFSCHIEDING

In het archief is terug te vinden hoe de afhandeling van dit besluit werd uitgevoerd. Je krijgt de indruk dat de twee dorpen het elkaar niet moeilijk hebben gemaakt. Hieronder een klein stukje uit de handelingen:

"Procesverbaal van afscheiding tusschen de Gemeentens en Ambachtsheerlijkheden Heilo en Limmen. Op heden den 1^e december 1817, wij Jonkheer Gerard Pieter van Vladeracken Schout, Klaas Lauris Groot, Hendrik Mulder, Jan Besteman, Leendert Houkoper en Gerrit Jan Terbeek leden van het bestuur van Heilo ten eenre,.

Mr. Mathijs Hendrik Weldijk, Schout en Thijs Dekker, Willem de Bie, Simon Admiraal, Pieter Vennik en Cornelis Kooij, leden van het bestuur van Limmen ten andere zijde willen overgaan tot het regelen en daarstellen der finale afscheiding welke naar aanleiding van Zijne Majesteits besluit, in dato 24 Mei 1816 no. 35 en art. 6 van het extract-verbaal"

Dan volgt een omschrijving in 10 artikelen waarin de zaken worden geregeld en ieder weer zijn eigendommen in beheer krijgt.

Een staat van liquidatie geeft keurig, aan beide kanten met een bedrag van f 547,39, de balans tussen de nieuwe buurgemeenten aan.

Ook de grens tussen de twee gemeenten werd weer vastgesteld en is tot op de huidige dag ongewijzigd gebleven.

LIMMEN IN 1817

Zoals gezegd was het in de steden kommer en kwel en had het platteland het aanzienlijk beter. Armoede werd er niet geleden; althans niet door mensen die recht van lijf en leden waren en in staat om te werken. Zij die door ouderdom of gebrek niet konden werken,

werden geholpen indien dat nodig was.

In het jaar 1817 zijn in totaal 2 mannen en 2 vrouwen plus 11 kinderen geheel van de bedeling afhankelijk geweest. Dan waren er nog enkelen die incidenteel iets hadden gekregen. Het loon van een 'dagloner' was in die dagen 15 stuivers. Limmen telde toen 468 zielen. Die 'welvaart' op het platteland lokte natuurlijk nogal wat gebrek lijdende mensen uit de steden aan. Sommigen kwamen om handel te drijven, anderen om te bedelen. Maar er waren er ook die naar de dorpen trokken met in hun achterhoofd: spitten kan ik niet en bedelen, daarvoor schaam ik mij; wat zal ik doen om in leven te kunnen blijven ? Het antwoord dat die mensen zichzelf dan gaven laat zich gemakkelijk raden: zij gingen op rooftocht!

RELAAS VAN EEN LAFTE ROOFOVERVAL

Zo nu en dan stuit je in de archieven op bloedstollende verhalen. Ook Limmen werd niet gespaard door mannen van de misdaad.

Meestal hadden die het gemunt op geld, sieraden en kleding. Nogal wat mensen die in de Bataafse tijd wat verdiend hadden, konden zich van die zaken wat. permitteren. Zij werden daardoor echter wel de doelgroep van de rovers. Goud en zilver bracht geld op en was gemakkelijk te stelen want meestal lag dat in de kast; alleen op zon- en feestdagen kwamen de zilveren gespen, de gouden kruis-en-kettingen, bloedkoralen enz. voor de dag om gedragen te worden.

Piet Enke was zo'n man uit de doelgroep; hij was timmerman geweest en zoals dat vaak gaat in een goedgeorganiseerde agrarische samenleving: als de boeren en tuinders wat verdienen, gaat het de nering ook goed. Piet Enke was nu bejaard en samen met z'n vrouw genoten de renteniers van een welverdiende, zorgeloze oudedag.

Zo geschiedde het dat op een zomeravond in 1817, het echtpaar Enke, dat zich reeds in de bedstee te rusten had gelegd, zo omstreeks 11 uur gestommel rond het huis hoorde. De man sloeg eens flink hard met z'n vuist tegen het buitenschot (het huis was van hout) en hoestte luid om te laten weten dat de bewoners waakzaam waren. Het werd daarna stil en het echtpaar viel weer in slaap. Ongeveer een uur later werd moeders wakker toen zij de regen hoorde kletteren. Zij wekte haar ega en vroeg hem: "Zeg Piet, heb jij de tobbe nog onder de goot gezet?" "Nee" moest Piet toegeven: dat was hij vergeten te doen. "Ja maar," moedigde zij hem aan, "dan heb ik morgen geen regenwater; ga het nou nog maar even doen!" Natuurlijk gaf de pomp water genoeg, maar in het bodemwater van Limmen zit nogal wat kalk en ijzer en dat maakt het water te hard voor de was.

EEN KIND DES DOODS

De rentenierende timmerman zal het niet leuk gevonden hebben, maar hij deed wat zijn vrouw hem bevolen had: hij ging z'n bed uit, gooide een jasje dat over de stoel hing, over z'n schouders; ontgrendelde de deur; stapte naar buiten; zette de tobbe onder de goot en ging weer naar binnen.....

En toen gebeurde het. In het procesverbaal staat: "Toen hij naar binnen ging, stapten gelijk 2 vlugge kerels binnen met de woorden: wacht, wacht, indien gij eenige beweging maakt, zijt gij een kind des doods, want wij zijn met z'n vijven."

Wat er daarna gebeurde, is een demonstratie van opperste lafheid. Zij bedreigden de oude man met een mes; gooiden hem in de bedstee, naast z'n vrouw en bonden het echtpaar ruggelings aan elkaar vast; handen en voeten kruislings, in de meest onmogelijke positie om los te komen. Hun monden werden met proppen gesnoerd en er werd hun verzekerd dat zij zouden worden gedood als zij ook maar probeerden om los te komen. Terwijl die oude mensen daar zo lagen, gingen de schurken op hun gemak alles doorsnuffelen. De buit was aanzienlijk; gouden sieraden, zilveren gespen van schoenen en broek; van een kerkboek werd het zilveren slotje afgerukt, linnengoed, baddoeken, tafellakens, kleding enz. werd meegenomen.

De mannen ontdekten wittebrood, boter, kaas en worst; daarbij ook nog eens twee flessen brandewijn. Dat de boeven een feestje gingen bouwen ligt voor de hand; ze hadden de tijd wel, want aan zo'n rijke buit had je aan één kraak genoeg. Overigens waren ze niet met z'n vijven, dat was grootspraak, maar met z'n tweeën:

"Een met krullend haar en de ander met een ruige pet op", vermeldt het procesverbaal.

Dat zelfde stel was overdag al bij de bureu (Jan de Bie) geweest. Daar hadden ze om drinken gevraagd en van de vrouw water gekregen: "....ze had niet anders...." had ze gezegd; "hoe durft ze, dat loeder !" "dat zouden die lui nog wel aan de weet komen" hadden ze bij het afscheid nog even aan het geboeide echtpaar Enke laten weten. "En denk erom: we gaan, maar probeer niet los te komen, want dan steken we jullie huis in brand."

ONVERSCHROKKEN LIMMERS

Zo'n nieuwtje in ons dorp ging sneller dan een lopend vuurtje; ja, sneller zelfs dan de tamtam in de binnenlanden van Afrika. In de Limmerbuurt woonden twee ambachtslieden die al heel vroeg in de morgen van de misdaad op de hoogte waren.

Eerst Jacob Dekker, de brood-bakker. Hij ging direct naar zijn overbuurman, de smid Hendrik Eckhart.

De mannen aarzelden geen moment en trokken subiet op onderzoek uit. Mogelijk werd "het-brood-en-wijn-feestje" de boeven nog wel noodlottig, want tijdens dat oponthoud was de regen opgehouden zodat hun sporen op de zandwegen duidelijk in de richting van hun aftocht wezen.

De kordate Limmers hadden geluk: toen zij in Slooterdijk aankwamen had de dienaar van politie zojuist een stel jongens "op presumptie" aangehouden.

Het waren: de bink met zwart krullend haar en die met de ruige pet en ja hoor: ze hadden het gestolen goed nog bij zich.

De boosdoeners werden naar Amsterdam gebracht en daar voorgeleid. De Schout, Mr. M.H. Weldijk, was bijzonder trots op zijn dorpsgenoten. Hij schreef een prachtige brief aan de "Hoogedelachtbare Heer Staatsraad en Gouverneur van Noord-holland" waarin hij o. a. schreef: "Het gehouden gedrag van deze mijne ingezetenen verdient alle lof en openlijke hulde." Dergelijke particuliere initiatieven kwamen wel vaker voor. Bedenk dat onze dorpsdienaar, Cornelis Besse, alleen was en te voet alles moest doen. Het had weinig zin om dieven te voet te achtervolgen als ze een goede voorsprong hadden. Burgers hadden vaak paarden en dan was het wel eens bingo.

Maar, beste lezer, mocht U na het lezen van dit verhaal onverhoopt in de waan zijn geraakt dat er in Limmen uitsluitend engelen woonden; dan, het spijt mij, heb ik u op het verkeerde been gezet.

Dat was niet helemaal het geval. De volgende keer ga ik ook eens iets vertellen over de avonturen van de baldadige jeugd onzer voorvaderen. Leuk om eens te horen wat bv. die kwaai-jongens van Winder deden....

P.A. van der Steen

DE GEMEENTERAAD VAN LIMMEN

in de oorlogsjaren 40-45.

Bij mijn bezoek aan het streekarchief in Alkmaar, om te onderzoeken hoe de gemeenteraad in de oorlogsjaren functioneerde, werd mij al snel duidelijk, dat er onder de Duitse bezetting weinig van de democratie was overgebleven. De notulen van de raadsvergaderingen gaan niet verder dan Augustus 1941, omdat toen de raad in feite werd ontbonden en het bestuur daarna uitsluitend bestond uit Burgemeester en Wethouders, welke onder direct toezicht kwamen te staan van de Duitse bezetter. Het is daarom dat ik bewust begonnen ben bij de eerste raadsvergadering in 1940, omdat ik ook wilde weten of van de oorlogsdreiging in de raadsnotulen iets terug te vinden was. Het is ondoenlijk, en ook niet echt interessant om alles uit die periode weer te geven, en dus heb ik mij beperkt tot die raadsbesluiten en besprekingen welke mijns inziens de moeite van het vermelden waard zijn.

Burgemeester, tevens gemeentesecretaris was de Hr.J.J. Nieuwenhuysen.

Wethouders: C. Pepping en J. Valkering.

Raadsleden: N. Dekker, N. Kuys, J. Nuyens Pzn., N. Bult en P. Commandeur

Limmen had 2462 inwoners, en op de openbare lagere school zaten 49 kinderen, op de katholieke school 323 kinderen.

Tijdens de raadsvergadering van 15 Jan 1940 werd o.a. besloten om voor de duur van 1 jaar tot dorpsomroeper te benoemen Jan Krom Jac.zn. voor een jaarlijks bedrag van f 25,-.

RAADSVERGADERING 29 APRIL 1940

Tijdens deze vergadering is besloten dat de vrijwillige brandweer een babymotorspuit krijgt, welke betaald wordt van het beschikbare kasgeld. Hierbij verplicht de gemeente zich om het bedrag in 5 jaarlijkse termijnen aan de kas terug te betalen. Het laatste gedeelte van de Westerweg, wat parallel loopt aan de spoorlijn, tegenover de boerderij van Baltus, wordt van de Staat gekocht voor een bedrag van f40,

In de rondvraag van deze vergadering vroeg de hr. Dekker wanneer de paardepaden van de Kerkweg en Dusseldorperweg weggebroken zouden worden. De Burgemeester zal in een latere vergadering hier antwoord op geven.

Wethouder J. Valkering deelt mede, dat op de Pruikenlaan door een onbekende, gladiolenafval is gestort, en dat er door de politie op gelet zal worden, dit om herhaling te voorkomen.

De Pruikenlaan heet tegenwoordig J.Valkeringlaan!

Er werd ook besloten dat de hondenbelasting ingevoerd gaat worden, waarbij de mogelijkheid tot kwijtschelding bestaat. Uit de begroting van 1941 zou blijken dat hier een dankbaar gebruik van werd gemaakt. Een brief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken vermeldt, dat de gemeenteambtenaren welke in militaire dienst moeten, in verband met de oorlogsdreiging, naast hun soldij een aanvulling zullen ontvangen tot hun oorspronkelijke salaris. Het gemeentebestuur besluit dan op advies van ditzelfde Ministerie die maatregel ook te nemen voor eventuele andere arbeiders uit de gemeente Limmen. Aan Provinciale bijdrage voor de verpleging van arme krankzinnigen werd een bedrag ontvangen van f 37,50. De raad besloot dat de jaarlijkse Kermis, in verband met de oorlogsdreiging niet door mocht gaan.

RAADSVERGADERING JULI 1940.

Het al eerder gevraagde weghalen van de paardenpaden van de Kerkweg en Dusseldorperweg gaat de gemeente *f* 1500,-kosten. De raad gaat hiermee akkoord.

In verband met de verbreding van de Dusseldorperweg, moet een sloot worden verlegd, aldus de Burgemeester. De gemeentearbeiders zijn er al mee bezig, maar omdat er een boom in de weg staat heeft men het werk tijdelijk stilgelegd.

Er waren namelijk bezwaren van omwonenden gekomen, die niet wilden dat de boom het loodje zou leggen. Er bestond dus toen al een soort van bomenwacht. De raad besloot dat de boom moest wijken, en aldus zou geschieden. Voor *f* 50,- werd het erf pacht recht aan de Schulpvaart aan de Staat verkocht, waarbij duidelijk was gesteld dat hier geen los- of laadplaats zou mogen worden ingericht. Een bestemmingsplan werd in die vergadering aangenomen, en hierin werd bepaald dat verdere lintbebouwing aan de Westkant van de Westerweg niet zal worden toegestaan, dit ondanks een dringend verzoek van K. Blokker, omdat hij vond dat die bebouwing het dorp pas compleet zou maken. Die grond was namelijk zijn eigendom; zodoende! Tot op de dag van vandaag is daar niet of nauwelijks iets bijgebouwd.

De Burgemeester stond vervolgens stil bij de inval van de Duitsers in Nederland, en hoopt op spoedig betere tijden. Hij bleef zich hierbij voorzichtig uitdrukken, wat m.i. wel verstandig was, omdat later zou blijken dat Burgemeesters die zich radicaler opstelden, vaak werden vervangen door NSB Burgemeesters, en dat was ook niet bepaald alles.

RAADSVERGADERING NOVEMBER 1940.

De raad besluit op voorstel van het College van Burgemeester en Wethouders om de woningen bij de Hogebrug op het lichtnet te laten aansluiten voor een totaalbedrag van *f* 858,30.

De bewoners van die woningen moeten dan wel per woning een jaarlijkse bijdrage aan de gemeente betalen van *f* 25,-; dit gedurende 10 jaar.

Bij het gemeentebestuur is een brief binnengekomen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, waarin de plannen met Limmen worden uiteengezet. Limmen zal met Akersloot en Uitgeest tot één gemeente worden samengevoegd. Hier was het gemeentebestuur het niet mee eens, en de Burgemeester leest het antwoord van het College op die brief voor.

De belangrijkste kritiekpunten op de plannen waren, dat Limmen geen enkele relatie had, noch met Akersloot, noch met Uitgeest.

De afstand naar beide dorpen was veel te groot, de wegen te primitief, Uitgeest was op de Zaan georiënteerd, en financieel zou het een armlastig zootje worden. Als er dan toch heringedeeld zou moeten worden, dan ging de voorkeur in ieder geval uit naar Heiloo. Want hiermee waren goede verbindingswegen, de onderlinge relatie was uitstekend te noemen, economisch waren ze als agrarische gemeenten op elkaar aangewezen, en de woningbouw groeide naar elkaar toe. Kortom redenen genoeg om daar de voorkeur aan te geven.

Verder vond het gemeentebestuur een heel belangrijk argument, het feit, dat Limmen beschikte over een ambtswoning voor de Burgemeester en Heiloo niet.

De Burgemeester zou dan in Limmen kunnen wonen, en Heiloo hoefde dus geen ambtswoning te bouwen.

Limmen bleef in 1940 zelfstandig.

Limmen bleef in 1990 zelfstandig.

Wanneer zal men weer een poging doen?

RAADSVERGADERING JANUARI 1941.

Jan Krom Jac.zn. wordt tot vaste dorpsaanplakker benoemd voor de gemeente Limmen, voor *f* 25,- per jaar, dit dankzij aandringen van N. Bult, die vond dat men niet jaarlijks een besluit tot verlenging moest nemen, want de man had recht op zekerheid. Aldus werd besloten.

RAADSVERGADERING MAART 1941.

Hierin werd besloten een gemeentelijke badinrichting te maken voor een bedrag van *f* 5500,- in het gebouw wat nu de brandweerkazerne is.

Het gemeentehuis aan de Rijksweg zou voor *f* 15000,- van een tweede verdieping worden voorzien, en de prijs was inclusief de totale inrichting. Het badhuis is er gekomen, de verdieping niet. Ook was er een klacht binnengekomen bij de Burgemeester, dat tijdens schietoefeningen op de schietbaan aan de Hogeweg door Duitse militairen, men op de Kapel weg de kogels had horen fluiten.

Na melding van dit incident bij de Ortzcommandant in Alkmaar, is dit niet meer voorgekomen.

De pressie van de Duitse bezetter werd blijkbaar zo groot, dat verder besturen onmogelijk werd gemaakt, of zinloos was. Vanaf Maart 1941 zijn geen raadsverslagen meer aanwezig, waaruit opgemaakt kan worden, dat de raad werd ontbonden.

Alleen het College van Burgemeester en Wethouders heeft nog tot Augustus 1942 doorgewerkt. De agenda's van de vergaderingen zijn nog in het archief in Alkmaar aanwezig. Maar verslagen van die vergaderingen zijn helaas niet aanwezig.

Na Augustus 1942 is ook het College ontbonden, en hield de democratie op te bestaan tot Augustus 1945. De raad en het College traden weer aan, zij het in een iets gewijzigde samenstelling.

In een volgende aflevering wil ik hier de draad weer oppakken.

Huub Kramer

IN DE MEI-OORLOG 1940 SNEUVELDE HENK NUYENS

Voor iedere Nederlander die de afschuwelijke meidagen van 1940 bewust heeft meegemaakt, geldt dat die gebeurtenis een onuitwisbare indruk heeft nagelaten. Het dorp Limmen is betrekkelijk goed door die oorlog heen gekomen, maar dat wil niet zeggen dat er hier niets is gebeurd.

Als we ons beperken tot die meidagen, dan moet gezegd worden dat de talrijke jonge mannen uit Limmen die in militaire dienst waren, deelnamen aan de gevechten tegen de Duitsers.

Ieder jaar, op de 4e mei, trekken wij op in de stille tocht naar het monument voor de gevallenen, om daar te herdenken en eer te bewijzen aan de vele duizenden die door brutaal geweld gedurende de vijf oorlogsjaren hun leven verloren.

We zijn nu een halve eeuw later; de vijand van toen is nu onze vriend geworden, gelukkig. Zo hoort het ook: anders zou het offer van die mensen vergeefs zijn geweest. In Duitsland is inmiddels een nieuwe generatie opgegroeid en met die mensen zullen wij nooit meer in oorlog geraken. Hoe heel anders was de toestand in die roerige jaren dertig van onze eeuw. Europa was hopeloos verdeeld en verschillende Europese landen werden door bezeten dictators geregeerd.

DE MOBILISATIE

In het jaar 1939 liep de spanning in Europa hoog op. Ons landje had geen oorlogservaring: in de 1^e wereldoorlog, van 1914 tot 1918, bleven wij er buiten en het was de bedoeling dat wij ons nu ook weer neutraal zouden opstellen.

Overigens waren wij ook niet zo best voor een oorlog toegerust; het land leed onder een hardnekkige economische crisis en dan is het begrijpelijk dat je het geld beter kan besteden. Ook al deed het merkwaardige feit zich voor, dat de economie ging opbloeien toen er in allerijl aan vliegvelden en andere verdedigingswerken moest worden gewerkt. Dat had waarschijnlijk te maken met het verminderen van de werkeloosheid en de daarmee gepaard gaande toeneming van koopkracht.

Onze bewapening was verouderd, maar bij nadere beschouwing zou het toch ook met betere bewapening niet mogelijk zijn geweest de Duitsers te verslaan. De jongens deden wat zij konden: tegen die overmacht was niet stand te houden. Onze toenmalige regering vertrouwde er wel op dat wij buiten de oorlog zouden blijven; maar ook neutraliteit moet je verdedigen. Toen het steeds dreigender werd, besloot de regering op 28 augustus 1939 de gehele mobilisatie af te kondigen. Dat hield in dat er zo'n 150.000 jongens opgeroepen moesten worden die in het verleden al een militaire training hadden genoten, toen zij als rekruten hun dienstplicht hadden vervuld.

Jan Krom vermeldt op 28 augustus in zijn dagboek dat hij het de hele dag erg druk had met aanplakken en met de mobilisatie. Op die mobilisatieoproepbiljetten stond vermeld dat alle dienstplichtigen die 'met groot verlof' waren, zich bij hun legeronderdeel moesten melden. Het ging toen om jonge mannen tot 35 jaar oud. Dan volgden er een paar hectische dagen. Sommigen hadden hun 'poeties' al in geen jaren meer om de benen gewikkeld en daar kwam nog bij dat de rest van het tenue uiteraard bij de maatvoering van het rekrutje was blijven steken en niet met de volwassen man was meegegroeid. Dat zag er soms potsierlijk uit, maar daar zaten de jongens niet mee want eenmaal bij het onderdeel aangekomen had de fourier doorgaans wel iets dat paste.

De meeste Limmer soldaten behoorden tot het 21e Regiment Infanterie; hun onderdeel was gelegerd in de omgeving Amersfoort-Leusden-Woudenberg. Daarbij was ook dienstplichtig soldaat Henk Nuyens.

10 MEI 1940

Zeer vroeg in de morgen van de 10e Mei werden wij opgeschrikt door massa's vliegtuigen boven ons. Het bleken de Duitsers te zijn, die hun bommenlast op het vliegveld bij Bergen kwamen afgooien.

Het was een stralende morgen, die vrijdag voor het Pinksterweekend; de lucht was helder en de juist opkomende zon bescheen de vliegtuigen die bezig waren dood en verderf te zaaien op het vriendelijke lente landschap.

Wij waren zeer verontwaardigd en tegelijk ging onze bezorgdheid uit naar de jongens die, zo begrepen wij, nu vochten tegen een voor hen veel te sterke vijand. Angstige dagen verstreken en zo werd het de 14e mei 1940: de capitulatie.

De oorlog was daarmee ten einde en al heel spoedig zochten de Limmer jongens contact met de familie thuis, om te melden dat "alles goed" met hen was.

De demobilisatie kwam snel op gang en al gauw liepen de meesten al weer door het dorp.

Maar de familie Nuyens hoorde niets van Henk en ging op informatie uit bij de jongens die samen met Henk hadden gediend. Antoon van der Steen kon hen voorlopig geruststellen: hij had Henk nog tijdens de oorlog gezien bij de stelling in Leusden en daar waren geen gesneuvelden. Antoon zou echter toch de laatste Limmer zijn die Henk heeft gezien; want wat hij niet wist, was de overplaatsing naar Rotterdam.

WIE WAS HENK NUYENS ?

Henk was een bijzonder rustige, intelligente jongen; geboren op 13 november 1913 als zoon van Jan Nuyens Max-zoon en Wilhèlmina Koenen. Hij was een broer van Max en Gré, van de kruidenierswinkel op Dusseldorp.

Henk Nuyens in uniform

Zoals gezegd was ook Henk ingedeeld bij het 21e Regiment Infanterie en gelegerd in Leusden. Op verschillende plaatsen ondervond het Duitse leger behoorlijk veel weerstand en kostte het veel moeite om door de verdediging heen te breken. De Nederlanders vochten met inzet: vastbesloten om de vreemde indringers terug te jagen

Hitler stond in Nederland bekend als de bonte hond en ook al was het bij ons, vanwege de crisis, lang geen paradijs: dat nazi-regime wilde absoluut niemand.

De Duitsers leden aanzienlijke verliezen aan manschappen en vliegtuigen, maar door de aanhoudende overmacht moest het leger op sommige punten de ongelijke strijd opgeven en kon het vijandelijke leger oprukken en tangbewegingen uitvoeren. Bovendien lieten zij parachutisten neer, zoals bij Moerdijk, Dordrecht, Rotterdam, Den Haag en Delft.

In die richting rukten er ook troepen op die door de Peel-raamstelling waren gebroken.

De luchtlandingstroepen wisten in Rotterdam door te dringen en verschillende gebouwen en bruggen te bezetten. De Nederlandse legerleiding was bevreesd dat het Duitse leger een greep op de strategische punten zou krijgen en vroeg om versterking van elders.

NAAR ROTTERDAM

Die vraag om versterking werd gehonoreerd door het detachement 3-111 van het 21e Regiment Infanterie, gelegerd in Leusden, waartoe ook Henk Nuyens behoorde. In de vroege morgen van de 13e mei werden de soldaten overgebracht naar Rotterdam. Genoemd detachement kreeg opdracht de brug over de Schie te bezetten en de vijand uit te schakelen die zich aan de overkant in een huizenblok had verschanst en de brug onder schot hield, waardoor het gebruik van die brug door Nederlandse troepen niet meer mogelijk was.

De commandant vroeg vrijwilligers om een zeer gevaarlijke opdracht uit te voeren. Hij had het plan opgevat om enkele groepjes van zijn mannen per roeiboot naar de overkant te zenden, met het doel de brug aan de overkant te bezetten door daar in stelling te gaan en dekking te geven aan de overigen, die dan te voet over de brug zouden kunnen komen om de huizenblokken van Duitsers te zuiveren. Onder de soldaten die zich spontaan voor die riskante missie hadden gemeld was ook Henk Nuyens uit Limmen. Samen met zijn strijdmakker, Willem Tukker uit Amsterdam, stapte hij in een roeibootje en de mannen roeiden zo snel zij konden naar de overkant. Zijn makker, Willem Tukker, beschrijft in een brief het fatale moment als volgt:

"Toen wij aan de overzijde waren, net toen Henk op de kant zou stappen, werd hij getroffen. Ik wist dat toen nog niet; hij viel voorover op de glooiing, maar toen ik zei: kruip maar verder Henk, toen zei hij: Ik kan niet. Ik vroeg hem of hij getroffen was, waarop hij alleen maar knikte en naar de borst wees."

"Ik haalde hem weer terug in de boot; hij leefde toen nog wel, maar hij heeft niets meer gezegd; helaas kon ik niets meer voor hem doen. Een paar minuten later stierf hij."

De gesneuvelde soldaten werden door het Rode Kruis opgehaald en in een mededeling van het informatie Bureau van het Rode Kruis staat vermeld dat het stoffelijk overschot 's morgens van de 14e mei is overgebracht naar het ziekenhuis aan de Coolsingel. In de namiddag van diezelfde 14e mei kwamen de Duitse bommenwerpers boven Rotterdam en begon het beruchte terreur bombardement op de weerloze stad, waarbij duizenden doden en gewonden te betreuren waren. Brisant- en brandbommen vernietigden in korte tijd de complete binnenstad. Het ziekenhuis aan de Coolsingel werd daarbij niet gespaard en de afdeling waar de gewonde en gesneuvelde soldaten lagen werd grondig in puin gebombardeerd. De lichamen van de soldaten werden daarbij onder het puin bedolven en nadat dit puin was weggeruimd, was identificatie niet meer mogelijk. Het stoffelijke overschot werd gezamenlijk met anderen op de begraafplaats in Crooswijk begraven.

ANGSTIGE DAGEN

Intussen wist de familie Nuyens in Limmen nog nergens van maar bange vermoedens begonnen zich van hen meester te maken. Het was zeker niet Henk's stijl, om niets van zich te laten horen indien hij daartoe in staat zou zijn geweest; hij was erg gesteld op zijn moeder, broers en zusters en dan had hij zeker enig teken van leven gegeven. En dat bleek maar al te waar: Henk zouden zij nooit meer zien. In de ongelijke strijd tegen een meedogenloze vijand vergat hij zichzelf en meldde zich vrijwillig voor een opdracht waarvoor in feite doodsverachting werd verlangd. Hij deed het en moest daarvoor helaas met de prijs van zijn jonge leven betalen. Henk Nuyens was de enige Limmer die in die afschuwelijke meidagen is gesneuveld. Wij zijn aan Henk verplicht zijn nagedachtenis in ere te houden. Postuum is aan hem het Oorlogsherinneringskruis "Nederland Mei 1940" verleend, als eerbetoon voor zoveel heldenmoed.

TER GEDACHTENIS AAN ONZE GE-
LIEFDE ZOON, BROEDER EN OOM
HENDRICUS JOHANNES NUYENS,
geboren te Limmen 13 Nov. 1913 en als
soldaat van het 3-III - 21 R. I. gesneuveld
op den 13den Mei 1940 te Rotterdam en
aldaar begraven.

„De liefde tot zijn land is ieder aan-
geboren”, Vaderlands liefde is een waar-
achtige deugd. We behoeven ons slechts
te herinneren, hoe ook Jesus zijn aardsche
vaderland liefhad, hoe Hij alleen gezonden
was tot de kinderen van Israël, hoe Hij
weende, toen Hij in Zijn geest de toekom-
stige vernietiging van Jerusaleem zag.

Welk een heldenmoed behoort er toe,
op bevel van zijn wettige regeering een
zeer mogelijke en haast waarschijnlijke
dood te ontmoet te gaan, om zijn vaderland
te redden! Zou God om dezen heldenmoed
het vagevuur van de op het slagveld ge-
vallenen niet zeer verkorten?

Het aandenken aan onzen Henk zal
bij ons in de hoogste eere blijven. Wij hopen
dat ook gij hem in uw gebeden en H.H.
Missen zult indachtig zijn.

Mijn Jesus, barmhartigheid!

Laat toekomen Uw rijk en vergeef ons
onze schuld, zooals ook wij aan anderen
hun groote schuld vergeven.

Zoet Hart van Jesus, wees hem genadig!

Jac. Hoogbeem, Koster, Limmen

Henk's bidprentje

Dit jaarboekje is een uitgave van de stichting "Oud-Linmen". Donateurs krijgen het jaarboekje gratis.

U kunt donateur van de stichting worden door storting van minimaal f 10,- op bankrekening 33.64.26.429 t.n.v. 'Stichting "Oud-Linmen"'.

Voorzitter: W. P. Bremmers
Sekretaris/Penningmeester: A. Min-Vos (02205-3563)
Leden: G. Dirkson-Pepping, J. Dijkstra, P. A. v/d Steen,
Y. Wiersma, C. Beentjes, G. Groot.

Werkgroep historisch onderzoek:

P. A. v/d Steen, K. Druijven, P. Buur,
H. Kramer, K. Droog.

Werkgroep foto/film: J. Dijkstra, C. Beentjes.

Werkgroep archeologie: G. Groot, K. Druijven.

In de losse verkoop kost dit boekje f 12,50. Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot Piet van der Steen, Pagelaan 1, tel. 02205-1209

Uit dit jaarboekje mag niets worden overgenomen zonder voorafgaande toestemming van de stichting Oud-Linmen".

